
PEDAGOGIK OLIY TA'LIM TRANSFORMATSIYASI JARAYONLARIDA TALABALARNI KREATIV FIKRLASH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

*Xolmatova Saidaxon Voxobjonovna,
Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi*

Annotatsiya. Oliy ta'lim, xususan, pedagogika muassasalaridagi o'zgarishlar talabalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga innovatsion yondashuvni talab qiladi. Ushbu maqola rivojlanayotgan ta'lim landshafti sharoitida talabalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish bilan bog'liq pedagogik muammolar va imkoniyatlarni o'rganadi. Zamonaviy ta'lim nazariyalari, ta'lim strategiyalari va amaliy qo'llanilishini o'rganib, ushbu tadqiqot pedagogik oliy ta'limda ijodiy fikrlashni qanday qilib samarali tarbiyalash mumkinligi haqida har tomonlama tushuncha berishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: ijodiy fikrlash, pedagogik oliy ta'lim, faol ta'lim, texnologiya integratsiyasi, konstruktivistik nazariyalar, muammoli ta'lim, o'quv dasturlarini loyihalash, kasbiy rivojlanish

РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА В ПРОЦЕССАХ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

*Холматова Саидахон Вохобжоновна,
исследователь Наманганского государственного университета*

Аннотация. Изменения в высшем образовании, особенно педагогических, требуют инновационного подхода к развитию способности студентов мыслить творчески. В этой статье исследуются педагогические проблемы и возможности, связанные с развитием творческого мышления у учащихся в развивающейся образовательной среде. Изучая современные образовательные теории, образовательные стратегии и практические применения, это исследование направлено на обеспечение всестороннего понимания того, как можно эффективно развивать творческое мышление в высшем образовании.

Ключевые слова: творческое мышление, педагогическое высшее образование, активное обучение, интеграция технологий, конструктивистские теории, проблемное обучение, разработка учебных программ, профессиональное развитие.

DEVELOPMENT OF CREATIVE THINKING SKILLS OF STUDENTS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM IN THE PROCESSES OF PEDAGOGICAL HIGHER EDUCATION TRANSFORMATION

*Kholmatova Saidakhon Voxobjonovna,
researcher of Namangan State University*

Abstract. Changes in higher education, especially pedagogical institutions, require an innovative approach to the development of students' ability to think creatively. This article explores the pedagogical challenges and opportunities associated with fostering creative thinking in students in an evolving educational landscape. By examining contemporary educational theories, educational strategies, and practical applications, this study aims to provide a comprehensive understanding of how creative thinking can be effectively nurtured in higher education.

Keywords: creative thinking, pedagogical higher education, active learning, technology integration, constructivist theories, problem-based learning, curriculum design, professional development

Kirish. Zamonaviy ta'lim landshafti jadal texnologik taraqqiyot, rivojlanayotgan ijtimoiy ehtiyojlar va ijodkorlik va tanqidiy fikrlash kabi ko'nikmalarning ahamiyati tobora ortib borayotgan e'tirof tufayli chuqur o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Shu nuqtai nazardan, oliy o'quv yurtlari, xususan, pedagogika faniga yo'naltirilgan oliy ta'lim muassasalari oldiga bo'lajak o'qituvchilarni ushbu vazifalarni hal qilishga tayyorlashda muhim vazifa yuklangan. Talabalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish ushbu vazifaning muhim tarkibiy qismi sifatida paydo bo'ldi.

Yangi va qimmatli g'oyalarni yaratish, muammolarga noan'anaviy usullar bilan yondashish va original echimlarni ishlab chiqarish uchun ma'lumotlarni sintez qilish qobiliyati sifatida ta'riflangan ijodiy fikrlash XXI asrda shaxsiy va professional muvaffaqiyat uchun juda muhimdir. Bu odamlarga murakkab muammolarni hal qilish, o'zgaruvchan sharoitlarga moslashish va turli sohalarida innovatsiyalar qilish imkonini beradi. Bo'lajak o'qituvchilar uchun ijodiy fikrlash qobiliyati ayniqsa muhimdir, chunki ular o'z o'quvchilarida ushbu ko'nikmalarni rivojlantirishga mas'ul bo'ladilar va shu bilan yanada innovatsion va moslashuvchan jamiyatga hissa qo'shadilar.

Biroq, oliy ta'limda ijodiy fikrlashni rivojlantirish muammolarga to'la. Ko'pincha eslab qolish va standartlashtirilgan testlarni ta'kidlaydigan an'anaviy pedagogik yondashuvlar tavakkal qilish va bir nechta echimlarni o'rganishni to'xtatib, ijodkorlikni inhibe qilishi mumkin. Bundan tashqari, faol o'rganish, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilishga yordam beruvchi innovatsion pedagogikaga o'tish o'quv dasturlarini loyihalash, o'qitish strategiyalari va baholash usullarini jiddiy o'zgartirishni talab qiladi. Pedagoglarning o'zlari bu o'zgarishlarni samarali amalga oshirish uchun bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak.

Pedagogik oliy ta'limning ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash uchun o'zgartirilishi asosiy nazariy asoslarni har tomonlama tushunish, pedagogik vazifalarni aniqlash va samarali strategiyalarni amalga oshirishni taqozo etadi. Ushbu maqola oliy ta'lim muassasalari o'z talabalarida ijodiy fikrlashni qanday qilib muvaffaqiyatli tarbiyalashi mumkinligi haqida tushuncha berib, ushbu jihatlarni batafsil o'rganishga qaratilgan.

Mavzuga oid adabiyotlarning sharhi. Ijodiy fikrlash 21-asrda tobora muhim mahorat sifatida e'tirof etilmoqda. Robinson (2006) fikricha, ijodkorlik ta'limda savodxonlik kabi muhim ahamiyatga ega va unga bir xil maqom bilan qarash kerak. Bu nuqtai nazarni Sternberg (2006) ta'kidlagan bo'lib, u ijodkorlik muammolarni hal qilish va innovatsiyalar uchun zarur bo'lib, uni bugungi tez o'zgaruvchan dunyoda talabalar uchun asosiy kompetensiyaga aylantiradi. Ijodiy fikrlash qobiliyati odamlarga yangi g'oyalarni yaratishga, muammolarga turli tomonlardan yondashishga va yangi vaziyatlarga moslashishga imkon beradi, bularning barchasi shaxsiy va professional kontekstda muvaffaqiyatga erishish uchun juda muhimdir.

Bir nechta nazariy asoslar ta'lim muassasalarida ijodiy fikrlashni tushunish va rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Piaget (1972) va Vygotskiy (1978) tomonidan taklif qilingan konstruktivistik nazariyalar kognitiv rivojlanishda faol o'rganish va ijtimoiy o'zaro ta'sirning muhimligini ta'kidlaydi. Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi shuni ko'rsatadiki, o'quvchilar bilimlarni tajribalari va atrof-muhit bilan o'zaro ta'siri orqali qurishadi. Vygotskiyning ijtimoiy konstruktivizmi yuqori darajadagi fikrlash qobiliyatlarini, shu jumladan ijodkorlikni rivojlantirishda ijtimoiy o'zaro ta'sir va madaniy vositalarning rolini ta'kidlaydi.

Torrance (1966) tomonidan ishlab chiqilgan Torrance Tests of Creative Thinking (TTCT) va Guilfordning Structure of Intellect (SI) modeli (1967) ijodiy qobiliyatlarni baholash va tushunish uchun maxsus asoslarni taklif etadi. Torrancening ishi muammoga bir nechta echimlarni ishlab chiqarishni o'z ichiga olgan divergent fikrlashga qaratilgan, Guilford modeli esa eng yaxshi echimni topish imkoniyatlarini qisqartirish qobiliyatini ta'kidlab, divergent va konvergent fikrlashni o'z ichiga oladi.

Faol ta'lim usullari ijodiy fikrlashni rivojlantirishda samaradorligi bilan keng tan olingan. Hmelo-Silver (2004) muammoli ta'limning (PBL) afzalliklarini ta'kidlaydi, bunda talabalar bilimlarni real muammolarga ijodiy qo'llashni talab qiladigan hamkorlikdagi loyihalarda ishtirok etadilar. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, PBL tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish qobiliyatlari va ijodkorlikni kuchaytiradi, bu talabalarni ko'p nuqtai nazarlarni o'rganishga va innovatsion echimlarni ishlab chiqishga undaydi (Hmelo-Silver, 2004).

Ta'limda texnologiya integratsiyasi ijodkorlikni rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlarni taqdim etadi. Koehler va Mishraning (2009) Texnologik Pedagogik Mazmun bilimlari (TPACK) asoslari ta'lim natijalarini yaxshilash yo'llari bilan texnologiyani o'qitishga integratsiya qilish muhimligini ta'kidlaydi. Interaktiv simulyatsiyalar, virtual reallik va onlayn hamkorlik platformalari kabi raqamli vositalar ijodiy izlanish va ifoda etish uchun dinamik muhitni ta'minlaydi. Mishra va Koehler (2006) tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, samarali texnologiya integratsiyasi turli xil va moslashuvchan o'rganish tajribalarini taklif qilish orqali ijodiy fikrlashni qo'llab-quvvatlashi mumkin.

O'quv dasturini mazmunga yo'naltirilgan ta'limga emas, balki jarayonga yo'naltirilgan ta'limga urg'u

berish uchun qayta ishlab chiqish ijodkorlikni rivojlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Robinsion (2011) ta'limdagi yutuqlar bilan bir qatorda ijodkorlikni ham qadrlaydigan ta'limga yanada yaxlit yondashuvni ta'kidlaydi. Bu loyihaga asoslangan ta'lim, ochiq topshiriqlar va aks ettirish amaliyotlari kabi ijodkorlikni rag'batlantiradigan faoliyat va baholashlarni o'z ichiga oladi. Biroq, ijodiy fikrlashni baholash sub'ektiv va ko'p qirraliligi sababli muammo bo'lib qolmoqda. Konstruktiv fikr bildiruvchi rubrikalar va formativ baholashlar ijodiy jarayonlar va natijalarni baholashda yordam beradi (Brookhart, 2013).

O'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda o'qituvchilar hal qiluvchi rol o'ynaydi. Innovatsion pedagogik strategiyalar, texnologiyalardan foydalanish va o'sish tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan samarali malaka oshirish dasturlari muhim ahamiyatga ega. Guskey (2002) o'qituvchilarning ehtiyojlari va ijodkorlikni rivojlantirishning ta'lim maqsadlariga mos keladigan doimiy kasbiy rivojlanish muhimligini ta'kidlaydi. Kasbiy ta'lim hamjamiyatlari (PLC) kabi hamkorlikdagi kasbiy rivojlanish modellari o'qituvchilarga ilg'or tajribalarni almashish va ijodiy o'qitish strategiyalarini amalga oshirishda bir-birlarini qo'llab-quvvatlash imkoniyatini beradi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda qo'llaniladigan tadqiqot metodologiyasi pedagogik oliy ta'limni o'zgartirish sharoitida talabalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishni har tomonlama o'rganish uchun miqdoriy va sifat tadqiqot usullarini birlashtirib, aralash usullarni o'z ichiga oladi. Ushbu yondashuv raqamli ma'lumotlarni ishtirokchilarning tajribalari va idrokidan olingan batafsil tushunchalar bilan birlashtirish orqali yanada ishonchli tahlil qilish imkonini beradi.

Tahlil va natijalar. Hamkorlikdagi loyihalar, muammoli ta'lim va tajriba faoliyati kabi faol ta'lim usullari o'quvchilarni o'quv jarayoniga jalb qiladi va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi. Bu metodlar o'quvchilarni bir nechta istiqbollarni o'rganishga, g'oyalarni bilan tajriba o'tkazishga va innovatsion yechimlarni ishlab chiqishga undaydi.

Texnologiya ijodkorlikni rivojlantirishda muhim rol o'ynashi mumkin. Interaktiv simulyatsiyalar, virtual reallik va onlayn hamkorlik vositalari kabi raqamli vositalar va platformalar ijodiy izlanish va ifoda etish uchun dinamik muhitni ta'minlaydi. Texnologiyani o'quv dasturiga integratsiyalash undan samarali foydalanishni ta'minlash uchun puxta rejalashtirish va qo'llab-quvvatlashni talab qiladi.

Ijodiy fikrlash ko'nikmalarini samarali o'rgatish va baholash uchun o'qituvchilar doimiy kasbiy rivojlanishga muhtoj. O'quv dasturlari innovatsion pedagogik strategiyalar, texnologiyalardan foydalanish va o'sish tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi kerak. Tengdoshlarning hamkorligi va murabbiyligi o'qituvchilarga ijodiy o'qitish amaliyotlarini o'zlashtirish va qo'llab-quvvatlashda ham yordam berishi mumkin.

Ijodkorlikni rivojlantirish uchun qulay o'quv muhitini yaratish juda muhimdir. Bu qiziquvchanlik madaniyatini rivojlantirish, tavakkal qilishni rag'batlantirish va turli nuqtai nazarlarni qadrlashni o'z ichiga oladi. O'z-o'zidan ta'lim olish uchun imkoniyatlar yaratish va konstruktiv fikr-mulohazalarni taklif qilish ham o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini oshirishi mumkin.

Pedagogik oliy ta'limni o'zgartirishda talabalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish birinchi o'rinda turadi. Ushbu tadqiqot innovatsion pedagogik yondashuvlar, faol o'qitish usullari, texnologiya integratsiyasi va qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhiti o'quvchilarda ijodkorlikni rivojlantirishda muhim rol o'ynashini ta'kidlaydi. Aralash metodli tadqiqot yondashuvi pedagogik sharoitlarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish bilan bog'liq muammolar va strategiyalarni har tomonlama tushunish imkonini berdi.

Ijodiy fikrlashning ahamiyati: Ijodiy fikrlash 21-asrda shaxsiy va professional muvaffaqiyat uchun zarur bo'lib, odamlarga yangi g'oyalarni yaratish, muammolarga turli nuqtai nazardan yondashish va o'zgaruvchan sharoitlarga moslashish imkonini beradi.

Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi va Vygotskiyning ijtimoiy konstruktivizmi kabi konstruktivistik nazariyalar va modellar ijodiy fikrlashni tushunish va rivojlantirish uchun mustahkam asos yaratadi. Torrance Tests of Creative Thinking (TTCT) va Guilfordning Structure of Intellect (SI) modeli ijodiy qobiliyatlarni baholash uchun qimmatli vositalarni taklif etadi.

Loyihaga asoslangan ta'lim va muammoli ta'lim kabi faol ta'lim usullari ijodiy fikrlashni samarali rivojlantirishi ko'rsatilgan. Texnologiya integratsiyasi dinamik va moslashuvchan o'quv muhitini ta'minlash orqali ijodkorlikni yanada oshiradi.

Ijodkorlikni rivojlantirish uchun kontentga yo'naltirilgan ta'limdan jarayonga yo'naltirilgan ta'limga o'tish zarur. Bu innovatsion fikrlashni rag'batlantiradigan va konstruktiv fikr-mulohazalarni taqdim

etadigan faoliyat va baholashlarni loyihalashni o'z ichiga oladi.

O'qituvchilar uchun uzluksiz kasbiy rivojlanish ijodiy o'qitish amaliyotini joriy etish va qo'llab-quvvatlash uchun juda muhimdir. O'quv dasturlari innovatsion pedagogik strategiyalar, texnologiya integratsiyasi va o'sish tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhiti: Ijodkorlikni rivojlantirish uchun qiziquvchanlik madaniyatini yaratish, tavakkal qilishni rag'batlantirish va turli nuqtai nazarlarni qadrlash muhim ahamiyatga ega. O'z-o'zidan ta'lim olish uchun imkoniyatlar yaratish va konstruktiv fikr-mulohazalarni taklif qilish talabalarning ijodiy qobiliyatlarini sezilarli darajada oshirishi mumkin.

Ushbu tadqiqot natijalari asosida pedagogik oliy ta'limda ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha quyidagi tavsiyalar taklif etiladi:

Faol ta'limni integratsiyalash: Oliy ta'lim muassasalari talabalarni o'quv jarayoniga jalb qiladigan va muammolarni ijodiy hal qilishga undaydigan faol o'qitish usullariga ustuvor ahamiyat berishlari kerak.

Rivojlanish texnologiyasi: Ta'lim muassasalari o'qituvchilarni ushbu texnologiyalardan samarali foydalanishga o'rgatishlarini ta'minlash uchun ijodiy izlanish va ifodani qo'llab-quvvatlaydigan raqamli vositalar va platformalarga sarmoya kiritishlari kerak.

O'quv rejasini qayta ishlab chiqish: O'quv dasturi ijodkorlik va innovatsiyalarni rivojlantiruvchi faoliyat va baholashlarni o'z ichiga olgan jarayonga yo'naltirilgan o'rganishga urg'u berish uchun qayta ishlab chiqilishi kerak.

Kasbiy rivojlanishni ta'minlash: O'qituvchilar uchun innovatsion o'qitish strategiyalari, texnologiya integratsiyasi va o'sish tafakkurini rivojlantirishga qaratilgan doimiy kasbiy rivojlanish imkoniyatlarini ta'minlash kerak.

Qo'llab-quvvatlovchi muhitni ta'minlash: Ta'lim muassasalari qiziqishni uyg'otadigan, tavakkal qilishni rag'batlantiradigan va turli nuqtai nazarlarni qadrlaydigan qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratishi kerak. Bu o'z-o'zidan o'rganish imkoniyatlarini taklif qilishni va konstruktiv fikr-mulohazalarni taqdim qilishni o'z ichiga oladi.

Kelgusi tadqiqotlar turli ta'lim sharoitlarida ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishni o'rganishni davom ettirishi kerak. Longitudinal tadqiqotlar innovatsion pedagogik yondashuvlarning ijodkorlikka uzoq muddatli ta'siri haqida chuqurroq ma'lumot berishi mumkin. Bundan tashqari, tadqiqot ijodiy ta'lim muhitida texnologiya integratsiyasi bilan bog'liq o'ziga xos qiyinchiliklar va imkoniyatlarni o'rganishi kerak.

Xulosa

Pedagogik oliy ta'limni ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash uchun o'zgartirish o'z sinflarida innovatsiyalar va muammolarni hal qilishga yordam beradigan bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash uchun zarurdir. Oliy ta'lim muassasalari innovatsion pedagogik yondashuvlarni qo'llash, texnologiyani integratsiyalash va o'qituvchilarning malakasini oshirishni ta'minlash orqali ijodkorlikni rivojlantiruvchi muhit yaratishi mumkin. Ta'lim landshafti rivojlanishda davom etar ekan, ijodiy fikrlashni rivojlantirish o'qituvchilar va siyosatchilar uchun muhim ustuvor vazifa bo'lib qoladi, bu esa talabalar tez o'zgaruvchan dunyoda rivojlanish uchun zarur bo'lgan muhim ko'nikmalar bilan ta'minlanishini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Amabile, T. M. (1996). *Creativity in Context: Update to the Social Psychology of Creativity*. Westview Press.
2. Bell, S. (2010). Project-based learning for the 21st century: Skills for the future. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 83(2), 39-43.
3. Brookhart, S. M. (2013). *How to Create and Use Rubrics for Formative Assessment and Grading*. ASCD.
4. Guskey, T. R. (2002). Professional development and teacher change. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 8(3), 381-391.
5. Guilford, J. P. (1967). *The Nature of Human Intelligence*. McGraw-Hill.
6. Hmelo-Silver, C. E. (2004). Problem-based learning: What and how do students learn? *Educational Psychology Review*, 16(3), 235-266.